

HUMANITAS

ORGAAN VAN DE STICHTING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG

REDACTIE: P. C. FABER EN J. BOETJE - Medewerkers: Mr. L. A. Donker, Mr. R. Friedman-v. d. Heide, E. Geerts, Dr. F. Grewel, Dr. G. Th. Kempe, D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg Jr., Dr. A. Querido, Mr. B. v. d. Waerden, e.a. - Adres Redactie en Administratie: Frederiksplein 46 Amsterdam-Centrum, Telefoon 36833, Gem. Giro S 602

Een gelukkige weglating

Voor het vorige nummer van „Humanitas” had onze voorzitter, mr. J. in 't Veld, een artikeltje geschreven, dat tot titel droeg „P. C. Faber”.

Door een misverstand is dit artikel niet geplaatst. Onze voorzitter deelde in dit artikel mee, dat ik plotseling ernstig ziek was geworden en hij zwaaide den man, die zo geheel onverwachts tot werkloosheid gedoemd was, heel wat lof toe.

Nu achteraf, nu ik weer begin te herstellen, heb ik van dit artikel kennis kunnen nemen, en ik ben maar heel blij, dat het niet geplaatst is. Toch, dat geef ik mr. In 't Veld toe, was de toestand, toen ik zo plotseling werd uitgeschakeld, wel heel moeilijk. Boetje is nog altijd ziek en onze organisatie is door gebrek aan kapitaal niet zo hecht, dat de man, die de functie van secretaris-penningmeester, propagandist en leider van het Centraal Bureau vervult, zo maar gemist kan worden. Daar kwam bij, dat de ernstige aanval van meningitis, die ik te doorstaan kreeg, meebracht, dat ik gedurende 20 dagen niet wist, dat ik nog leefde en niets tot mij doordrong. Dank zij de medici, de nieuwere geneesmiddelen en de uitstekende verpleging, die ik in het Wilhelminagasthuis kreeg, ben ik er weer bovenop gekomen en zelfs weer in staat enig werk te verrichten.

Voor de zorg, die aan mij werd besteed, ben ik zeer dankbaar, eveneens gaat mijn gevoel van dankbaarheid uit naar de medici en verpleegsters, die mij zo goed verzorgden en dan nog zeer in het bijzonder naar mijn vriend dr. Grewel, die mijn gezin en mij in deze tijd tot grote steun is geweest en zonder wiens hulp ik waarschijnlijk nu niet meer tot de levenden had behoord.

Een woord van dank breng ik ook gaarne tot al degenen uit onze kring, die op allerlei wijzen van hun belangstelling blijk gaven. Toen ik van al die vriendelijke brieven, toen ik weer kon lezen en begrijpen, kennis nam, gevoelde ik mij eigenlijk zeer beschaamd.

Er is mij zoveel goeds toegevoegd, dat ik er verlegen van werd.

Ook mijn vrouw ondervond in die voor haar zo moeilijke tijd heel veel hartelijkheid en bij mijn terugkeer uit het ziekenhuis stroomden zoveel bloemen en cadeaux binnen, dat ik — een zwak mens is onwillekeurig wat sentimenteel — mijn ontroering bijna niet kon bedwingen.

Vrienden, mede namens mijn vrouw en kinderen, hartelijk, hartelijk dank! Ik hoop, dat u onze dank zult aanvaarden.

Grote dank ben ik ook verschuldigd aan mijn vriend Kroes, die de moeilijke taak op zich nam, mij zo onverwachts en terwijl ik niet in staat was ook maar een enkele inlichting te verstrekken, te vervangen.

Zeer heeft het mij gespeten, dat ik onze conferentie op 22 en 23 Juni niet kon bijwonen. Toch heb ik nog aan deze conferentie gedacht. De 23e Juni was de eerste dag, dat ik me, na drie weken, weer bewust was, dat ik leefde en heel vaag heb ik me toen herinnerd, dat ik op die dag op een belangrijke bijeenkomst had moeten zijn.

Nu zit ik dan weer op mijn kantoor. Het werk voor onze Stichting begint weer en ik verheug mij, weer te mogen meedoen. Tijdens mijn afwezigheid is het werk doorgedaan. Ondanks vacaties en verkiezingen is na een inleiding van onzen Rotterdamsen vriend Lensink een afdeling Eindhoven verzezen. Wij verheugen ons zeer, dat deze afdeling tot stand is gekomen en onze nieuwe medewerkers heten wij van harte welkom.

Het artikel van mr. In 't Veld is niet verschenen. Voor zijn goede bedoeling ben ik hem niettemin zeer dankbaar. Zijn getuigenis over mij, dat niet is verschenen, kan voor mij slechts aansporing zijn, om te trachten, te voldoen aan het beeld, dat hij van mij gaf.

Nog altijd ben ik er van overtuigd, dat onze Stichting noodzakelijk was en in een werkelijke behoefte voorziet. Er is echter een grote moeilijkheid, en dat is de financiële toestand. Die baart zeer grote zorg. Mag ik nog eens op allen, die dit lezen een ernstig beroep doen, om in dit opzicht ons alle mogelijke medewerking te verlenen? Voor het voortzetten van het werk hebben wij *krachtige* financiële steun nodig. Het waarderingswoord van In 't Veld, dat gewijd was aan een bepaald persoon, blijft achterwege. Mag ik echter waardering vragen voor het werk van onze Stichting en met alle mogelijke aandrang u verzoeken,

die waardering te willen uiten in financiële steun? De nood is er, komt er hulp?

Wie helpen wil, storte zijn bijdrage op rekening van de Stichting voor maatschappelijk werk op Humanistische Grondslag, Frederiksplein 46, Amsterdam-C., Gem. Giro Amsterdam S. 602, via postrekening 13500.

Alle vrienden dank ik nogmaals voor hun medeleven gedurende mijn ernstige ziekte, die gelukkig zo voorspoedig verliep. Op hun verdere hulp bij ons werk reken en vertrouw ik.

P. C. FABER.

G EZINSZORG

Het is al weer enige maanden geleden, dat mr. A. Lührs op een conferentie van onze Stichting een inleiding hield over Gezinszorg. Het verslag dezer rede — zo was de afspraak — zou in ons orgaan verschijnen. Door verschillende omstandigheden ondervond de verschijning vertraging, welke vertraging nog weer verergerd werd door de ziekte van den redacteur.

De heer J. H. Kroes verzorgde nu het verslag van deze rede. We achten het gewenst, dit verslag thans nog te plaatsen.

P. C. F.

Inleider begon, na er op gewezen te hebben, dat in tegenstelling met dr. Querido, die sprak over gezinnen, die beslist door medici en niet door sociale werkers(sters) moesten worden behandeld, hij zou spreken over die gezinnen, waar juist een grote taak lag voor de sociale werkers(sters).

Hij schetste vervolgens, hoe het Bureau Gezinszorg in Rotterdam is ontstaan. Reeds in het begin van de oorlog kwamen bij de secretarie (afd. Sociale Zaken) vrouwen, wier mannen in Duitsland te werk waren gesteld, met verzoek om hulp en raad. Mede om te vermijden, dat zij zich tot N.S.B.-instanties zouden wenden, werden zij zoveel mogelijk geholpen.

Naar mate de oorlog vorderde, kwamen er steeds meer aanvragen om hulp, zodat het noodzakelijk werd, hiervoor een speciaal bureau in het leven te roepen. Hierbij zou er rekening mee gehouden moeten worden, dat men de meest uiteenlopende gevallen te behandelen zou krijgen, zodat het in het leven te roepen orgaan moest zijn van zeer veelzijdige deskundigheid. Het probleem werd opgelost door een organisatie-vorm, die in het spraakgebruik wel met „spinnweb-systeem” wordt aangeduid.

Het bureau zelf werd beperkt gehouden, doch voor de uitvoering van zijn taak werd de medewerking ingeroepen van vrijwel alle bestaande sociale instellingen in de gemeente, zoals bijv. Dienst van Sociale Zaken, het Arbeidsbureau, de Kinderpolitie, de Zedenpolitie, Pro Juventute, de Voogdijraad, de Distributiedienst, enz. Zo vormt het bureau als het ware een centrum van een aantal gespecialiseerde, deskundige instanties, waarop het telkens, als dat nodig is, een beroep kan doen.

Spoedig bleek, dat niet slechts tijdelijk alleenstaande vrouwen om hulp en raad vroegen, maar ook allerlei anderen met de meest uiteenlopende klachten, zoals: te lage steunuitkeringen, onbetaalde reke-

ningen, afsnijding van gas of electriciteit, gebrek aan hulp in geval van ziekte, moeilijkheden met leveranciers, bureu of overheidsinstellingen, enz.

Op de duur bleek de mogelijkheid van huisbezoek dagelijks rapport uitgebracht aan het Bureau Gezinszorg. Het bureau neemt de behandeling dezer gevallen ter hand en zoekt daartoe zo nodig contact met de reeds genoemde instellingen, diensten en bedrijven. Door deze werkwijze behoeven de sociale werkers het tijdrovende „naloopwerk” niet te doen, doch wordt dit veel efficiënter op het bureau gedaan.

Naarmate het publiek meer met de sociale werkers en ambtenaren in aanraking kwam, begon het meer en meer vertrouwelijke dingen te bespreken. Raad werd gevraagd bij de opvoeding van kinderen, enz., en zeer vaak ook bij de oplossing van problemen van geestelijke en morele aard.

Meer en meer bleek, dat gezinszorg zich naar haar aard nu eenmaal niet tot zuiver materiële hulpverlening laat beperken, integendeel, in toenemende mate moet men werk maken van het verlenen van z.g. morele steun. Spreker zette toen uiteen, volgens welke grondbeginselen de verlening van morele steun door het bureau wordt beoefend. Uitgangspunt is de gedachte, dat door de morele steunverlening zoveel mogelijk de *gemeenschapszin* en de *hogere geestelijke eigenschappen* van de individuen tot ontplooiing moeten worden gebracht. Daarom hebben de sociale werkers tot taak, in de gezinnen steeds de gezelligheid en de huiselijke sfeer te bevorderen en hulp te verlenen bij de opvoeding van de kinderen en het oplossen van misverstanden en meningsverschillen. Voorts dienen zij goede lectuur aan te raden, belangstelling te wekken voor goede muziek, declamatie en schilderkunst, concert en museumbezoek. Zoveel mogelijk moet ook worden getracht het initiatief en de zelfwerkzaamheid op alle gebieden aan te moedigen, de passiviteit te doorbreken, die in onze gemechaniseerde maatschappij een steeds groter gevaar wordt. Hierbij wordt in het bijzonder gedacht aan de bevordering van de onderlinge hulpverlening, en

voorts de gezinnen met die vormen van het verenigingsleven in contact te brengen, waarin enerzijds het gemeenschapsgevoel, anderzijds de zelfwerkzaamheid wordt gewekt: zang-, schaak- of damclubs, volkshuizen, clubhuizen, speeltuinverenigingen, enz.

In belangrijke mate komt het verlenen van morele steun dus neer op een bestrijding van de zelfzucht, de moedeloosheid en de uitsluitend op het materiële gerichte levenshouding van den mens, of positief gezegd: tracht in zo ruim mogelijk kring verantwoordelijkheidsgevoel voor de gemeenschap, medeleven met den medemens, belangstelling voor dingen van hogere aard bij te brengen.

Dit doel is niet te bereiken door preken, door algemeen gemoraliseer. Niets helpt zo weinig als de vage vermaning, goed te leven. Zeg de mensen, hoe ze goed moeten leven; zeg niet: Help uw medemens — maar zeg uiteraard waar het te pas komt — *die vrouw* heeft hulp nodig, *dat* gezin verkeert in moeilijkheden, u zou *daar* veel goeds kunnen doen.

Zeg niet: U moet eens iets goeds lezen of muziek maken, maar zeg: *wat* zij moeten lezen en *wat* zij aan muziek moeten doen. Spoor niet in algemene termen tot zelfwerkzaamheid aan, maar zorg, dat u de zelfwerkzaamheid door uw adviezen als vanzelf tot ontplooiing brengt. Kortom, wees in alles concreet.

Als voorbeelden noemde spreker, hoe in Rotterdam kunstmiddagen werden georganiseerd, waar goede, gemakkelijk in het gehoor liggende muziek werd gegeven. Hiervoor werden de mensen uit de verschillende bezochte gezinnen uitgenodigd. In gevallen, waar de vrouwen bijv. door de ziekte van den man of de kinderen niet weg konden, daar zij geen hulp hadden, werden vrouwen of meisjes uit andere gezinnen geëntameerd, daar op te passen.

Ook werd het museumbezoek bevorderd, door het organiseren van middagen, waar de directeur van het museum eerst een klein aantal schilderijen met behulp van lichtbeelden besprak, terwijl dan later dezelfde schilderijen onder leiding werden bezichtigd. Zeer groot was de belangstelling, die hierdoor werd gewekt.

Uit dit alles blijkt wel, dat de taak van de sociale werksters is een sociaal-paedagogische.

Ten slotte wees spr. op het feit, dat het bureau eveneens een werkzaam aandeel heeft in de totstandkoming van het z.g. buurt- en wijkwerk: de oprichting in verschillende buurten en stadswijken van commissies, die zich tot taak stellen het sociaal-culturele leven te wekken. Het ligt in de bedoeling dit werk, waarvoor grote belangstelling bestaat, in de naaste toekomst aanmerkelijk uit te breiden. Het bureau wil hier vooral stimulerend werken op het sociale initiatief van de buurt-, resp. wijkbewoners.

Verder beperken de werkzaamheden zich niet alleen tot die gevallen, waarin gezinsmoeilijkheden aan het licht gekomen zijn. Integendeel, men wil trachten, het optreden van deze moeilijkheden te voorkomen, door de oorzaken hiervan bewust te maken.

Zoals de tegenwoordige medische wetenschap nadruk legt op een goede prophylaxe, zo zal ook de gezinshulp steeds meer aandacht moeten schenken aan voorkomen, dat beter is dan genezen. De hulpverlening draagt niet meer een incidenteel karakter, doch wordt, doordat de sociale werkster in contact blijft met het gezin en daarbij zoveel mogelijk prophylactisch te werk gaat op het gebied der morele moeilijkheden, uitgebreid tot regelmatige gezinszorg.

Ook wees spr. er nog op, dat de maatschappelijke structuurwijzigingen, welke zich thans gaan voltrekken, hoge eisen stellen aan het inzicht en geestelijk aanpassingsvermogen van haar leden. In de vrije maatschappij van de 19e eeuw overheerste ongetwijfeld een mentaliteit van individualisme, van streven naar de macht en materiële verrijking. Wie hier-

van niet was doordrongen, moest er op rekenen, dat hij geen succes zou hebben in het leven. Bij de meer gebonden samenleving van de toekomst behoort echter een andere mentaliteit. De komende samenleving eist aanzienlijk sterker dan de vorige van haar leden onderling begrip, gemeenschapsbesef, gevoel voor harmonie en sociale verantwoordelijkheid, bereidheid tot samenwerking. Daarnaast een summier kennis van de veel talrijker en ingewikkelder gemeenschapsorganen. Zonder dit alles voelt de mens zich in de komende maatschappij als een kat in een vreemd pakhuis — en zal anderzijds deze maatschappij, hoe goed wellicht ook georganiseerd, er niet in slagen haar doeleinden te verwezenlijken. De structuur van de maatschappij en die van de geestesgesteldheid harer leden dienen nu eenmaal op elkaar afgestemd te zijn.

Zeer belangrijk hiervoor is ook de samenwerking, die tot stand kwam met de particuliere instellingen, welke zich met sociaal werk bezighouden. Er was contact met diverse kerkelijke organisaties, zowel als met anderen. Vanzelfsprekend moest er voor gezorgd worden, dat men op eigen terrein bleef. Indien sociale werksters in gezinnen kwamen, die tot een bepaalde kerk behoorden, werden deze, wat betreft de geestelijke zorg, verwezen naar hun kerk, terwijl ook omgekeerd de kerkelijke instanties gevallen, die door het bureau behandeld moesten worden, door-gaven. Hierdoor ontstond een regelmatig contact en een samenwerking, die niet alleen efficiënt, maar ook goed en prettig was.

Dit alles is tot stand gekomen door geregeld overleg met de diverse verenigingen. Natuurlijk waren ook niet-kerkelijke organisaties hierin betrokken. Zo werkte bijv. ook de afdeling Rotterdam van de Stichting voor Maatschappelijk Werk op Humanistische Grondslag mede.

Voor al in het wijk- en buurtwerk werden hier zeer goede resultaten bereikt. In de wijkcommissie hebben vertegenwoordigers van alle richtingen zitting genomen, zodat een innige samenwerking ontstond en de mogelijkheid tot preventief ingrijpen veel groter werd.

Geeft men zich nu nog rekenschap van de aard van het door het Bureau Gezinshulp verrichte werk, dan moet het wel opvallen, dat dit in wezen neerkomt juist op het streven naar gemeenschapsvorming en geestelijke vernieuwing, waaraan in onze wereld zo dringend behoefte bestaat. Zo is het verstrekken van inlichtingen van allerlei aard, het wijzen van de kortste weg aan het publiek in het ingewikkeld geheel van administratieve bepalingen en instellingen aanzienlijk méér, dan alleen het verlenen van „service”. Het is immers mede het vertrouwd maken van den gemiddelden mens met het groeiend organisme van de samenleving. Zo is ook het streven van de sociale werksters en werkers de harmonie, de goede sfeer en het onderling begrip in de gezinnen te bevorderen en de belangstelling te wekken voor uitingen van hoger geestelijk leven, méér dan alleen het bewijzen van diensten aan de betreffende individuen. Het is tevens een van de middelen tot bestrijding van het egoïsme en het materialisme, welke in onze tijd hoogtij vieren en de vorming van gemeenschapsleven in de weg staan. Dit zelfde kan worden gezegd van alle pogingen, de gezinnen met het verenigingsleven en het wijkwerk in contact te brengen en hun op te wekken tot het lenigen van de noden van den medemens. Ten slotte hebben de talrijke vormen van steun, die niet onder de hierboven gegeven omschrijvingen vallen, evenzeer een gemeenschapsvormende invloed, niet alleen omdat zij steeds weer als middelen worden gebezigd, om het gevoel van verantwoordelijkheid en zelfwerkzaamheid levendig te houden, maar ook omdat zij er tegenover betrokkenen van getuigen, dat de „gemeenschap” geen hol begrip

is, maar een realiteit; een realiteit, die niet alleen voorschriften geeft en plichten oplegt, maar die ook haar leden op alle wijzen steun verleent bij de oplossing van hun problemen en de ontplooiing hunner individuele vermogens.

Het Bureau Gezinshulp heeft dus een ruim werkterrein. Het houdt zich niet alleen bezig met bepaalde categorieën van armlastigen en hun stoffelijke noden, doch het richt zich tot allen, armlastig of niet, die in moeilijkheden verkeren, ongeacht of deze moeilijkheden op stoffelijk, dan wel op moreel gebied liggen. Daarom is hier geen sprake meer van sociale zorg in de enge zin van het woord, waarbij immers vrijwel uitsluitend aan verzorging van materiële aard wordt gedacht, doch er is hier een groei te constateren tot sociaal-culturele zorg, die een veel groter levensgebied bestrijkt.

Daarbij wordt getracht, een zo groot mogelijk per-

soonlijk contact te leggen — en te behouden — tussen het bureau en zijn leden. Het gevaar wordt dan vermeden, dat deze sociaal-culturele zorg zou worden tot een massa-zorg, waarbij de mens een nummer in een dossier van de overheid wordt en de ontwikkeling van de individuele aanleg in het gedrang komt. Door individualiserend te werk te gaan en hierbij aard en aanleg van het individu zoveel mogelijk tot ontplooiing te brengen, door den mens voorts te doordringen van de betekenis en de waarde van de gemeenschap, waarin hij is gesteld, wil het bureau aan het sociale werk een nieuw, meer sociaal-paedagogisch karakter geven.

Aldus gezien, vervult een instelling als het Bureau Gezinshulp een actieve functie in het grote proces van gemeenschapsvorming, dat in de maatschappelijke ontwikkeling van onze tijd besloten ligt.

ZWAKZINNIGENZORG

III

Bij het van school gaan, ook al blijft hij tot zijn 18de jaar op school, bestaan evenwel bij iederen zwakzinnige tekorten, als wij hem vergelijken bij het normale kind, in het bijzonder ten aanzien van zijn aanpassingsvermogen voor nieuwe omgangsvormen en zijn arbeidsgeschiktheid. Daarom heeft ook bij het van school gaan de zwakzinnige een aan zijn behoefte aangepaste verzorging nodig en mag hij niet met de normalen in één groep op gelijke voet behandeld worden.

Zo lezen wij in het Haarlemse Nazorg-rapport van 1923, dat voor 78% van de oud-leerlingen van het B.O. hulp in de een of andere vorm noodzakelijk of gewenst was; 85% van de leerlingen beneden de 21 jaar en 70% boven de 21 jaar. Uit deze cijfers blijkt overtuigend, dat voortgezette zwakzinnigenzorg na het ontslag van de school onmisbaar is, want voor een zeer belangrijk deel der zwakzinnigen moet op de een of andere wijze in een tekort aan verzorging worden voorzien.

De arbeidsgeschiktheid der oud-leerlingen loopt zeer uiteen. Waar de nazorg geregeld is, wordt, mede met het oog op het verstrekken van een rentekaart enz. getracht tot een nauwkeurige schatting te komen van een percentage arbeidsgeschiktheid. Bij het ontslag van de leerlingen van de scholen voor B.O. in Amsterdam in 1935, werden van de 146 beoordeelde 28 gebracht in de groep beneden 35%, 95 in de groep van 35—65% en 23 in de groep tot 85% der normale arbeidsgeschiktheid.

Door de verkregen voorlichting der school en besprekingen met de ouders is de Nazorg georiënteerd omtrent karakter- en omgangsmoeilijkheden van de pupillen. Bij tekorten op dit terrein zal paedagogisch inzicht en ervaring van den ambtenaar een eerste vereiste zijn. Advies aan de ouders inzake hun eigen instelling op het geval en regelmatig contact met de pupil is dan noodzakelijk, terwijl in meerdere gevallen, zowel met het oog op het huisgezin, als in verband met de beïnvloeding van de oud-leerlingen op gezinsvoogdij bij den kinderrechter wordt aangedron-

gen, waardoor meerdere vrijheid voor den ambtenaar over de ouders en bij doelmatige aanwending een nieuwe factor van beïnvloeding voor de jeugdige zwakzinnige kan worden ingeschakeld.

Enige cijfers kunnen aantonen, hoe de Nazorg werkt. Zo waren op zeker ogenblik bij de Nazorg in Amsterdam ingeschreven:

360 pupillen, waarmede regelmatig contact plaats had, 1 maal per 14 dagen;

213 pupillen met bijzondere controle, minstens 1 maal per week, vaak meerdere malen per week;

voor 13 werd internaatverzorging geadviseerd;

voor 27 plaatsing op een werkinrichting;

voor 180 werd bij maatschappelijk steun op voorziening in bepaalde behoeften aangedrongen;

op 21 werd gezinsvoogdij uitgeoefend, terwijl voor 212 passend werk werd gevonden.

Een belangrijk onderdeel van de Nazorg is de avondverzorging; in slechts enkele plaatsen is de avondverzorging afdoende geregeld. De waardering voor de avondverzorging van zwakzinnigen is over het algemeen gering. Herhaaldelijk komen de debielen na het van schoolgaan tot de ontdekking, dat meer schoolse kennis, beter schrijven, rekenen en lezen voor hen van groot belang zou zijn. Van minstens evenveel belang als het uitbreiden en onderhouden van de schoolse kennis is evenwel het feit, dat de zwakzinnige zijn avonduren nuttig leert besteden en afgehouden wordt van gevaren, waaraan vooral de oudere zwakzinnigen bloot staan. Een goed geregelde avondverzorging geeft de mogelijkheid de zwakzinnigen in de avonduren onder de paedagogische leiding te houden in de moeilijke jaren, die na het ontslag van de school komen. Moeilijk, omdat zij zich in de maatschappij moeten leren aanpassen, moeilijk, omdat zij in de puberteitsjaren zijn.

Als wij zien naar de verzorging van de normale jeugd, dan weten wij, dat na de intreding in het maatschappelijke leven, tegemoet moet worden ge-

komen aan de typische behoefte van de overgangleeftijd, welke ontstaat doordat de jeugdige mens treedt buiten het enge familie- en schoolverband en deelgenoot wordt van de grote maatschappij. Het is bekend, dat door deze behoefte onze jeugdverenigingen zijn ontstaan, die voor de opgroeiende jeugd van zeer grote betekenis moeten worden geacht; jeugdbewegingen, waarin getracht wordt een gunstige invloed uit te oefenen op den jongen mens.

Ook de zwakzinnige ondergaat de invloeden, die bij de normale jeugd zo belangrijk worden geacht. Ook hij ervaart de verandering aan zichzelf. Voor de zwakzinnigen zijn evenwel niet de maatschappelijke organen ontstaan, die aan zijn behoeften tegemoet komen en in voor normalen bestemde verenigingen past hij slechts zelden. Menigmaal hebben wij de proef op de som genomen, maar bijna evenveel keren liep het op een mislukking uit. Naast huisgezin en werkplaats is voor hem niet het derde milieu ontstaan; is het wonder, dat hij bij het ontbreken van avondverzorging dit zoekt..... op de straat met alle gevolgen van dien. We hopen van harte, dat in de komende jaren het tekort op dit gebied zal worden aangevuld.

Een ander belangrijk onderdeel van de Nazorg is de werkinrichting.

Er blijft een groep van zwakzinnigen, die niet kan worden ingeschakeld in het gewone maatschappelijke arbeidsproces; voor deze groep is alleen werk mogelijk in een daarvoor speciaal geschapen omgeving, in de werkinrichting. De ervaringen leren, dat de hierin te werk gestelde laagstaande zwakzinnigen zodoende niet alleen aan het werk zijn tot eigen vreugde, maar dat zij naar prestatie kunnen worden bezoldigd, welke loon weer het gezin en de gemeenschap ten goede komt.

Ten opzichte van de vakopleiding van zwakzinnigen sta ik zeer gereserveerd. Kennis van de leerlingen enerzijds, kennis van de vakeisen anderzijds, zijn daarvan de oorzaak. Slechts enkele oud-leerlingen hebben voldoende geschiktheid, om in bijzondere omstandigheden geschoold vakman te worden. Voor bijna alle oud-leerlingen is de mogelijkheid, om als normaal geschoold arbeider werkzaam te zijn, uitgesloten. Het merendeel der oud-leerlingen kan alleen in bedrijven of met werkzaamheden, waarvoor geen speciale opleiding nodig is, geheel of gedeeltelijk in hun onderhoud leren voorzien. Bijna zonder uitzondering komt de oud-leerling der school voor B.O. in de maatschappij, om opgenomen te worden in het raderwerk van het bedrijfsleven met minder sociaal besef en mindere bruikbaarheid dan de normale leerling. Hij kent, ondanks alle voorbereiding, zijn eigen tekorten niet en zal die dus nu moeten ervaren. Daaruit vloeien vele moeilijkheden voort, die hem evenwel op geen enkele wijze kunnen worden gespaard. Voor velen is de tijd van ontgoocheling gekomen, maar daar moeten zij door.

Als wij zien, hoe moeilijk deze tijd is voor het normale kind, dan behoeven wij ons er niet over te verwonderen, dat velen van onze debielen struikelen, als er geen hulp aanwezig is. Zij missen vaak ook het instinct, het onderscheidingsvermogen, dat de normalen de juiste houding doet vinden, de juiste manier van omgang met anderen aan dezelfde fabriek, werkplaats of atelier. Zoals het merendeel der zwakzinnigen als kind eenling blijft bij het spel der jeugd (behalve aan de school voor B.O.), zo blijven zij ook de eenling in het werkmilieu. Zij passen zich niet aan of kunnen zich niet laten gelden. Soms hebben zij het gevoel, zich te kunnen handhaven en mee te kunnen doen, maar worden door de anderen niet au-serieux genomen en daarom bespot en gesard. Slechts een klein deel der oud-leerlingen heeft genoeg evenwicht in zichzelf, om zonder hulp staande te blijven. Het merendeel heeft korte tijd na het verlaten der school

de mening, niet naar waarde te worden geschat en begrepen te zijn, en zonder moed en zelfvertrouwen gaan zij verder. Geplaatst in de tredmolen van hun eenvoudige werk, beginnen zij besef te krijgen van hun nabije toekomst; zij zullen over niet al te lange tijd voor zichzelf moeten zorgen en aspiraties voor alle mogelijke vakken, behalve voor hun eigen werk, komen in hen op. Tevredenheid met eigen werkkring, of voldaanheid over wat is bereikt, hebben zij in de regel niet, waardering over hun gebrekkige prestaties ondervinden zij gewoonlijk niet. Langzamerhand groeit bij hen het besef, dat het hun moeilijk zal vallen, evenals andere broers of zusters, buurkinderen of kennissen, op oudere leeftijd in eigen onderhoud te voorzien. Geplaatst in een vak, waarin zij nooit voldoende bekwaamheid zullen bereiken, om een normale arbeider te zijn, morren zij (en ook vaak het gezin) op den baas, die deze oud-leerlingen gebruikt voor werk, waarvoor zij geschikt zijn, maar die ze niet zet aan werk, dat nooit binnen hun kunnen zal liggen.

En hoe staat het huisgezin hier tegenover? Het huisgezin, dat ook verbitterd de kinderen ouder ziet worden, met weinig kans, dat hij of zij later behoorlijke wijze in zijn of haar onderhoud zal leren voorzien; het huisgezin, dat nu eens de schuld zal zoeken bij den werkgever, die van het kind profiteert, enz., en dan weer hetzelfde kind onredelijke verwijten zal doen; het huisgezin, dat met de eigenaardigheden van het kind al geen raad meer wist, toen het nog op school ging en in de chaos in het gevoelsleven van de oud-leerling op rijpere leeftijd verwart.

Krijgt de zwakzinnige daar het woord te horen, dat voor hem de stimulans zal zijn, om niet te versagen, om verder te proberen, om tevreden te zijn met het bereikte, om vrede te houden in zijn werk en huiselijk milieu?

Hoe geheel anders was de tijd voor de zwakzinnige op school, toen hij telkens weer na botsingen met de buitenwereld of in het huiselijk milieu, zich op zijn plaats voelde tussen de andere, ongeveer gelijkwaardige schoolkameraadjes. Daar werden hun vermeende grieven op voor hen begrijpelijke wijze weggenomen, en ondergingen zij weer de invloed van den onderwijzer, die hen begreep.

De middelen, die gedurende de schoolperiode aangevend werden om de zwakzinnige staande te houden en hem besef van eigen positie te geven, moeten ook beschikbaar zijn minstens gedurende de eerste jaren, dat de oud-leerlingen zich in de maatschappij moeten leren aanpassen.

Leiding moeten zij hebben; leiding, om over hun eigen moeilijkheden heen geholpen te worden, om de moeilijkheden, die zij in het huisgezin en werkplaats veroorzaken, uit de weg te ruimen.

Deze leiding is noodzakelijk voor bijna allen.

Voor hen, die in het productieproces onbruikbaar zijn en thuis en op straat op de duur onoverkomelijke bezwaren zullen opleveren; voor de bruikbaren, waaronder de gezinsmoeilijken, die door karakterfouten in de omgang telkens moeilijkheden opleveren, waaronder de criminelen, die in het gareel moeten worden gehouden.

Voor allen is evenwel leiding en toezicht nodig, opdat zij de voor hen meest geschikte plaats in de arbeid met de minste moeilijkheden bereiken.

Voor deze Nazorg is er behoefte aan een speciaal ambtenaar, een bemiddelaar tussen de oud-leerlingen en de maatschappij; iemand, die zich geheel aan de betreffende vraagstukken kan wijden. Deze ambtenaar voor de Nazorg, heeft een tweeledige taak. Vooreerst heeft hij zich bezig te houden met het praktische werk van de plaatsing der onvolwaardigen, die hulp verlangen bij het zoeken naar arbeid.

Vervolgens moet hij bij den werkgever belangstelling wekken voor zijn pupillen. Het is duidelijk, dat deze

beide delen van de taak in de praktijk tot een eenheid moeten versmelten. Elke poging tot plaatsing brengt den ambtenaar in contact met de werkgevers. Uit dit contact vloeit voort, dat de ambtenaar toegang verkrijgt tot de werkplaatsen en fabrieken, hetgeen weer tot gevolg heeft, dat allerlei arbeidsmogelijkheden kunnen worden opgespoord. De ambtenaar voor de Nazorg moet geen bureau-ambtenaar worden, hij moet in het volle leven komen en..... blijven.

Hij zal een zelfstandige positie moeten innemen, eventueel met een commissie van deskundigen naast zich.

Met verschillende instanties, bijv. arbeidsbureau, zal hij overleg moeten plegen, opdat deze instanties zich niet op zijn terrein begeven en hij zich niet bemoeit met wat tot de taak van de anderen behoort.

In hoofdzaak zal in de eerste plaats de taak van den ambtenaar zijn, een raad gevende.

Wanneer de oud-leerlingen van de school voor b.l.o. zich tot hem wenden, zal hij inzage nemen van de gegevens der school en overleg plegen met de onderwijzers; hij zal de weg aanwijzen, welke misschien tot het verkrijgen van werk zal leiden. De teleurgestelden zal hij trachten op te beuren, de onbeheersten weerhouden weg te lopen; met de ouders zal hij overleggen en ook deze raad geven inzake de opvoeding van hun „moeilijk” kind.

In sommige gevallen blijkt het verband tussen onderwijzer en oud-leerling lang te blijven bestaan, doch meestal, en dat kan ook niet anders, is na enkele jaren deze band verbroken. De ambtenaar voor de Nazorg is de aangewezen vervanger en voor de jaren na het doorlopen der school door zijn kennis van maatschappelijke e.a. omstandigheden, ook de meer bevoegde.

Zijn tweede taak is een plaatsende. Voor verschillende ouders is de taak om geschikt werk voor hun kind te zoeken en hem, indien het goed gaat, in hetzelfde werk te houden, een onmogelijke. In het algemeen willen de kinderen te hoog grijpen; de ouders steunen hen soms daarin en zien niet in, dat hun kind krachten mist, waardoor voor een bepaald vak, of een bepaalde soort van arbeid, de weg onverbiddelijk is afgesloten. Aan den ambtenaar voor de Nazorg de taak, om kind en ouders in te lichten. Doch niet mag worden vergeten, dat woorden alleen in deze niet genoeg zijn, al kunnen zij van grote waarde zijn. De ambtenaar moet trachten de werkloze weer op gang te helpen, de zoekende te steunen en wegwijs te maken. Voor den (het) jongen (meisje) is dat hoofdzaak. Zo vaak worden lijsten ingevuld, gegevens verzameld, wordt opnieuw hoop gewekt, doch het spreekwoord „van het kastje naar de muur” komt maar al te veel in toepassing. Wie bij den ambtenaar komt, komt om hulp en heeft een daad nodig. De plaatsing bij een patroon, een bedrijf, een dienst, een instelling, zal steeds het moeilijkste deel van de taak van den ambtenaar zijn. Maar is die plaatsing eenmaal geschied, dan zal nog voortdurend toezicht nodig blijven, wat ook veel tijd en zorg kost. Ontslag zal hij moeten trachten te voorkomen, evenals een plotseling neerleggen van het werk. Met patroon en werklieden zal hij een onderhoud moeten hebben, opdat dezen tot een mildere beschouwing over de oud-leerlingen komen. Dit is het derde deel van de omvangrijke taak n.l. een toezichthoudende. Hierbij zullen de paedagogische eigenschappen — zowel de algemeen menskundige, als ook de gespecialiseerde — de beslissende factor vormen. Indien de ambtenaar het vertrouwen van pupil en ouders heeft gewonnen, zal hij veel kunnen bereiken; anders is dit onmogelijk. Maar ook dan nog zal niet altijd de arbeid vrucht dragend zijn, tenminste schijnbaar niet. De ambtenaar voor de Nazorg zal dus voortdurend op de hoogte moeten blijven van wat zijn jongens en meisjes doen.

Ik meen dit artikeltje over de Nazorg het best te kunnen besluiten met een aanhaling van Prof. Dr. I. C. v. Houste:

„Ik ken aan den zwakzinnige de mogelijkheid toe, dat hij langs de weg der gewoonte een groot aantal gedragingen aanleert, verder, dat hij kan worden gesteld voor verantwoordelijkheid, die leert dragen en tot besef kan komen, dat hij verantwoordelijk is. Doch altijd in beperkte mate. Ten volle verantwoordelijk is hij niet en daarom zal hij steun blijven nodig hebben. Die kan zeer eenvoudig zijn en behoeft mischien in bepaalde gevallen slechts te bestaan in het besef, dat er een instantie is, die hem kent en zo nodig helpen zal.

Loslaten mag er naar mijn gevoelen niet een.

Wanneer ik hoor, hoe er in sommige industriesteden van ons land met een onvoldoend geregelde Nazorg, het werk van jaren in enige maanden verloren is, als de meisjes der buitengewone school op de fabriek niet blijken opgewassen te zijn tegen de gevaren, die daar zijn, dan komt het vraagstuk van de zwakzinnigheid en de criminaliteit in bijzondere scherpe vorm naar voren. Het moge zijn, dat die gevaren niet onmiddellijk tot criminaliteit voeren, maar „slechts” tot een gedrag, dat in strikte zin daar niet hoort en alleen als immoreel mag worden aangeduid, de noodzakelijkheid van blijvende zorg word er niet door verminderd. Naar mijn mening is de vraag geoorloofd, of in het gedrag van de maatschappij, die het debiele meisje op de school voor buitengewoon onderwijs alleen presentabel maakt, niet iets misdadigs zit.

Moge inzicht hierin spoedig leiden tot een krachtige werkzaamheid in het belang van kind en geestelijke volksgezondheid.”

E. G.

EEN BELANGRIJKE BROCHURE

Om meer dan één reden is de brochure, die ds. J. J. Kalma onder de titel „Redt de Joden” wijdde aan het probleem der Joodse oorlogspleegkinderen, een hoogst belangrijk en belangwekkend geschrift:

Belangrijk, omdat hierin het nijpende vraagstuk dezer kinderen op frisse, krachtige wijze wordt aangepakt en wordt besproken met diepe bewogenheid, „van binnen uit”; belangrijk, omdat hier een niet-Jood aan het woord is, die opkomt voor de Joodse groep, vormend een minderheid en een onmiskenbaar zwaar geteisterde minderheid; belangwekkend omdat de schrijver blijk geeft, deze groep in haar godsdienstige, maar ook in haar sociale gebondenheid te ken-

nen en te begrijpen; belangrijk en verheugend, omdat hier gehouden wordt een warm pleidooi voor recht voor de zoëven bedoelde groep der Nederlandse bevolking.

„Den Joden geschiedt onrecht..... De verweesde Joodse kinderen wil men achter houden en aan de pleegouders geven als een beloning voor hun moedig gedrag, om ze zo tegelijk te behoeden voor hun Jood-zijn en voor het „minder aangename“, dat tot het Jodendom zou behoren. Hiertegen keren wij ons. Wij doen dat, omdat wij Christenen zijn, omdat wij zelf ook kinderen hebben en omdat wij Nederlanders zijn.” Aldus ds. Kalma op de bladzijden 14 en 15, vrijwel aan het slot van zijn brochure, waaruit wij meer hadden willen citeren, indien de plaatsruimte niet beperkt ware, en indien wij de lezers van dit tijdschrift niet met klem wilden aanraden, zelf van dit geschrift kennis te nemen.

Slechts twee opmerkingen: ds. Kalma schrijft — men zie het uit bovenstaan citaat — als christen. Hetgeen hij ten deze voorstaat en bepleit, kan — ja moet — ook worden aanvaard en bepleit door den niet-kerkelijken humanist. En wel, omdat hier niet meer, maar ook niet minder wordt bepleit, gevraagd, geëist dan: verdraagzaamheid. Men late ieder zijn eigen godsdienstige overtuiging — vandaar de strijd tegen de doop van onmondige kinderen — en men voere het „godsdienstig gesprek“ met volwassenen, met mensen, die zelf kunnen denken, zich zelf een overtuiging kunnen vormen, en niet één opgedrongen kregen in een tijd toen zij in geestelijke zin weerloos waren, vatbaar voor bijna iedere invloed. Er zijn in dit geschrift plaatsen waar de vrijzinnige Christen, die de schrijver ervan is, en de onkerkelijke humanist van opvatting verschillen (met name op pag. 13), maar dit doet aan het wezen van het geschrift niet af, want dit wezen is: verdraagzaamheid.

Ten slotte: het belang van de kinderen. De hier besproken brochure put het onderwerp niet uit; er zou nog veel te zeggen zijn over werkelijk en vermeend belang van de oorlogspleegkinderen en dit moet — en zal — ook stellig nog wel worden gedaan. Op dit terrein maakt ds. Kalma echter enkele zeer juiste en behartigingswaardige opmerkingen, b.v. als hij er op wijst, dat een leugen in de opvoeding van het kind verkeerd is en tégen het belang van het kind, als hij schrijft over de tragiek van een assimilatie, die later mislukt: „Het lot wordt noodlot voor dengene, die het ontvlucht’.....

Prof. dr. W. Banning schreef het voorwoord en ook dit getuigt van het verlangen, recht te doen en van de afkeer van „inpalmerij van onmondige kinderen“.

Een geschrift, dat het lezen en overdenken ten volle waard is.

R. F.—v. d. H.

OP

NAAR DE VIJFTIG!

Augustus is de echte vacantiemaand. We begrijpen, dat velen van onze afdelingsbestuurders en medewerkers nog in een vacantiestemming verkeren. Toch wekken we nu reeds op tot hernieuwde activiteit.

De verkiezingen hebben ons in onze propaganda geremd. Nu echter nadert de herfst en dus de geschikte tijd voor de propaganda.

Nu wordt het tijd voor het werken naar binnen en naar buiten. Het werken in de afdelingen moet worden geconsolideerd en tegelijkertijd moeten nieuwe afdelingen worden opgericht. We kennen de afspraak: op 1 Januari 1947 50 afdelingen.

Om dit te bereiken moet er hard worden aangepakt. Vrienden trekt er op uit, zorgt voor aanknopingspunten, belegt vergaderingen, pakt aan en zorgt dat de leu swerkelijkheid wordt. Op naar de Vijftig!

P. C. F.

GEKOOIDE JEUGD

In de Nederlandse bioscopen draait onder de titel „Gekooide Jeugd” (La cage des rossignols) deze maanden een Franse film, waarin het originele thema wordt behandeld van het gesloten opvoedingsgesticht met een verschrikkelijk strengen directeur, die daartoe tevens voorzien werd van een baard. De jongens worden er bij het minste vergrijs opgesloten in een kelder, waarin ook ratten wonen.

In het sombere, gevangenisachtige gebouw wonen een 60-tal jongens van 12—14 jaar, die stuk voor stuk onverbeterlijke boeven zijn volgens den directeur-mens.

Op een dag komt er een nieuwe surveillant, die beziel door liefde voor deze jongens aan het werk gaat en wiens witte ziel fel afsteekt tegen het zwart van den directeur.

Ontroerend is de scène, waarin de jonge paedagoog een uitvoering geeft voor het bestuur van de inrichting met een door hem opgericht zangkoor. Een van de ergste boosdoeners onder de jongens blijkt een prachtige stem te hebben. Voor straf zou hij niet mee mogen zingen. De jongen mokt en zint op boze daden. Maar als het moment van zijn solo is aangebroken, geeft de dirigent-paedagoog het teken en dan mag hij zijn solo toch zingen. Het jongensgezicht klaart helemaal op en opnieuw is er een verdorven ziel gered.

Enige weken later staat de genadeloze directeur op het punt een lintje te krijgen, omdat de roem van het koor tot de buitenwereld is door gedrongen. Maar daar krijgt hij een telegram, dat er een felle brand is uitgebroken in zijn gesticht. Hij haast zich terug, om verslagen de felle vuurzee gade te slaan, waarin 60 jongens het leven laten. Doch daar klinkt in de verte een vrolijk jongensgezag, dat steeds nader komt. De paedagoog is tegen de instructies in met de jongens gaan wandelen, omdat het zulk mooi weer was en heeft daardoor het leven der 60 jongens gered. De directeur ontslaat hem echter, omdat hij in strijd met de reglementen heeft gehandeld.

De hele film uiteraard overgoten met een liefdesausje en voorzien van een happy-ending was voor mij bijna niet om aan te zien. Ik vond het een draak. Maar het is niet daarom, dat ik er hier de aandacht op wil vestigen. Drie overwegingen lijken mij hier de moeite waard.

Onze Nederlandse Kinderbescherming kan stellig wat goede propaganda gebruiken. Waar het verwaarloosde en ontspoorde kind in ons land in belangrijke mate is aangewezen op het particuliere initiatief, mag het de Kinderbescherming niet onverschillig laten, op welke wijze het publiek wordt beïnvloed. Hier is nu een film, die m.i. demonstreert hoe het niet moet. Het beeld, dat blijft hangen bij het publiek, is een beeld van een strenge gevangenis, waarin de boefjes worden opgesloten en waarin gedurende korte tijd een

liefdevol paedagoog een sprankeltje licht tracht te brengen.

Hetzelfde thema wordt ook behandeld door de film „Meisjes achter tralies”, die ik enige maanden geleden zag. Dat een opvoedingsgesticht een zegen kan zijn voor haar pupillen, dat hun hier de mogelijkheid geopend kan worden voor een nieuwe toekomst, blijft voor de massa op deze wijze verborgen. Evenmin wordt duidelijk, waarom gesloten inrichtingen nodig kunnen zijn en door welke beginselen het werk daar gedragen wordt. In deze films zit nog vrijwel geheel de oude vergeldingsgedachte, die in onze opvoedingsinrichtingen toch wel niet meer aanwezig is.

Deze film bewerkt, dat de sympathie geheel aan de kant van de pupillen wordt getrokken en neemt stelling tegen de liefdeloze gestichtsleiding. Sympathie voor de pupillen accoord, maar ook sympathie voor het inrichtingswerk, dat met de sfeer van het gesticht in „Gekooide Jeugd” al jaren niets meer gemeen heeft.

Ik heb bezwaar tegen deze film, omdat het publiek met een fout beeld naar huis gaat.

Een tweede overweging, n.a.v. het ontslag tengevolge van de reglementsovertreding, is, dat ook in ons land het reglement en de voorschriften wel eens de dood voor het werk betekenen. Ik heb me wel eens trachten te realiseren wat het zou betekenen, als men zich stipt aan de voorschriften zou gaan houden. Vermoedelijk zou dat leiden tot een ernstige vorm van sabotage. Als ik het paradoxaal mag formuleren: Voorschriften worden gegeven, om van af te wijken en om een middel te hebben, als het mis gaat, om iemand aansprakelijk te kunnen stellen. Waar het op aankomt is, dat men volkomen competente krachten aanstelt. In deze krachten dient men vertrouwen te hebben, zodat men hun kan overlaten, onder omstandigheden tegen de voorschriften in te handelen. De dwaasheid en onbillijkheid van ontslag in bovengenoemde film zal een ieder duidelijk zijn — of vergis ik me? — maar laat men eens aandacht besteden aan soortgelijke dwaasheden in ons werk, waar het b.v. met officiële instanties te maken heeft.

En ten slotte: Wat een prachtig propaganda-middel voor ons werk zou een goede speelfilm kunnen zijn. Hier ligt een middel, om de gróte massa te bereiken. Dat kan goodwill kweken en misschien spontane medewerking. 't Zal voorlopig wel een illusie blijven, dat de Nederlandse Kinderbescherming dergelijke propagandamiddelen tot zijn beschikking krijgt. Maar 't is geen illusie, om er nú voor zorg te dragen, dat anti-propaganda als „Gekooide Jeugd” niet in de bioscopen verschijnt. Via de Centrale Filmkeuringscommissie moet dat te bereiken zijn. Het zij in de aandacht van het Nationale bureau aanbevolen.

20 Juli '46.

PH. H. VAN PRAAG.